

ACC. N:R M. 15192: 1-14.

Landskap: Skåne Upptecknare: Algot Nilsson, Osby
Härad: V. Gönne Berättare: olika personer; se uppt. bla-
Socken: Vissetofta Berättarens yrke: dens baksida!
Uppteckningsår: 1960 Född år ..... i .....

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bad. s. 1-14.

N. No. 159

24/10-60

Skriv endast på denna sida.

Bad

Under 1800 talet var det ej så vanligt med bad inomhus. Det var endast vid jul och påsk samt kanske någon gång efter ett smutsigt och svettigt arbete. Det var ju något olika för familjerna och förskom något oftare på större gårdar. Det var främst ungdomarna som badade och de äldre badade ej så ofta.

Män och kvinnor badade alltid var för sig. Ungdomarna merendels först och de äldre sedan men om det var småbarn badade husmodern dem också då. Tjänarna brukade bada efter husbondefolket. Det var ej ofta som man bistod varandra vid badet utan var och en klarade sig själv.

Där man hade särskild brättsbaga badade man ju där, i annat fall var det i det s. k. kisthuset, ett till köket gränsande rum.

Någon brinnande eld förekom endast under tvättgrytan. Vattnet värmdes vanligen i stora kopparkittlar som rymde cirka 100 liter.

Da man badade inomhus ville man ha vattnet ganska varmt, något över kroppstemperaturen. Man hade inga särskilda badkar men man hade stora kar som användes vid byk och tvätt och dessa använde man också vid bad.

Som tvättmedel användes såpa och några särskilda tvättredskap användes inte.

Hadde man byckar kunde man sitta i dem men var det smärre bajor fick man stå medan man tvättade sig. Man brukade inte hälla vatten över sig. Man brukade ej heller använda kallt vatten som omväxling med varmt.

Till att torka sig med använde man en sorts grova handdukar av lin s. k. skäffelhandsdukar

där det var kvar en del grånar som gjorde dem vassa så det sved i skinnet men var mycket effektiva som frottehandukar.

Kägen särskilt måttid brukade ej förekomma i samband med badet.

Att man kunde rekvirera badkar och varmvatten i samhället har jag aldrig hört.

Bastu

Angående bastubad under 1800 talet kan jag ej lämna några nämdvärda upplysningar då bastubad troligen ej förekommit under denna tid. Men enligt hörsägnen har det förekommit längre tillbaka under 1700 talet.

I flera byar fanns för små avsides belägna förfallna hus som kallades bastu, men de användes endast till att torka lin då denna bråkades. Här var en fyrkantig murad av gråsten i vilken man eldade, och det är möjligt

att man använt dessa byggnader också till
bastubad. De användes vid linberedningen av
hela byn. Man brukade förr ofta säga då det
var varmt, "det var varmt som i en bastu".

vilket tyder på att bastubad förekommit förr.

Kallbad

Under största delen av 1800 talet var det
ej så vanligt att man badade^{de} sommartid. Det
var nästan sällsynt. Man försdrog att hjälpa
sig invärtes med brännvin.

I min barndom i slutet av 1800 talet
badade man ju ganska mycket i sjöar och
vatlendrag, men det var mest barn och ung-
domar. Flickorna badade ej så ofta utan det
var mest pojkar. Äldre personer badade
sällan, och jag minns en gång då jag var
med på ängshöstråd så badade vi pojkar
efter arbetets slut. Men en medelålders man

som också var med badade inte och då vi frågade om han inte också skulle bada, då sade han, När man inte har badat på över tio år är det otrevligt att börja.

Det var ej någon särskild samhällsgrupp som badade mer än andra, utan det var en och annan gång för de äldre, men skolpojkar badade ofta om det var nära till badplatsen.

Det var isynnerhet sjöar med vacker sandbotten som användes vid bad eller åor i närheten av gårdarna. En synnerligen vacker badplats finns inom min hemort vid Vesslungasjön med långgrund vit sandbotten, och den har på senare tid blivit mycket anlitaad av folk från stationssamhället runt omkring. Men förr då man varken hade cyklar eller bilar kunde man ju ej komma så långt bort, utan fick bada i närmaste vatten.

På morgonen brukade man ej bada utan det var antingen före middagsmåltiden eller efter arbetets slut, och det var mer vanligt på söndagarna. Då cyklar och bilar började förekomma kunde man ju komma längre bort till bättre badplatser, men utflykter till havet har förekommit först under de senaste tjugoåren.

Äldre personer tyckte ej om kallbaden och ansåg att man blev förkyld eller "utträttad" som jag hörde någon säga. Men barn i skolåldern badade gärna om de fick lov.

Det var alltid vanligt att män och kvinnor badade var för sig, antingen på olika platser eller olika tider. Man badade alltid naken, och det var först omkring 1920 som man började använda badkläder. Det var sommargäster från städerna samt flickor från landsbygden som hade platser i städerna som

var de första som använde badkläder här
och sedan började kvinnorna här i från bygden
också att använda badkläder, men männen
började något senare med badbyxor. Kvinnornas
badkläder var byxor som räckte ner över knäna
samt en vid usringad blus. Man skaffade dem
i städerna, ty det dröjde en tid innan affärer
på landsbygden förde dessa plagg.

Det var vanligt att kvinnorna hade tvål
och handduk med sig då de badade, men männen
brukade ej ha något med sig.

Under 1800 talet badade man ju en
och annan gång efter ett svettigt och smutsigt
arbete, men så småningom blev det mera
vanligt bland barn och ungdom och en del
ungdomar lärde sig också simma, men det
var ju ingen undervisning utan man fick lära
sig själv. Det var först in på 1900 talet som

badandet blev mera allmänt och det dröjde
ganska länge innan hela familjer badade
tillsammans.

Kallbadhus

I grannkommunen Osby byggde man 1910
ett kallbadhus för allmänheten och där man
tog en mindre avgift för varje bad. Det var
särskilda avdelningar för herrar och damer.
Det var byggt på prälar och under huset var
bassängen anordnad med spjälor åt sjösidan
till skydd för obehöriga. Över bassängen var
onklädningshytter anordnade samt trappor
därifrån och ned i vattnet. Man försökte även
anordna salta bad genom att isa ut några säckar
salt i bassängen, men detta blev misslyckad.
Badhuset användes ganska livligt några år,
men man tröttnade snart på den instängda
bassängen och började bada i öppna sjön.

Detta badhus byggdes av municipalsamhället och är nu omändrat till kafé som under sommaren är mycket besökt. För öfrigt har det ej funnits några vidare anordningar vid sjöarna. En och annan privatperson byggde ett litet skjul där sommargästande damer kunde kläda om sig. Vid Vesslungeasjön har byggts brygger och hoppställningar för skolans simundervisning.

Med badort har man här på trakten ej menat badplats vid insjöarna utan då har man tänkt badplats vid havet.

I slutet av 1800 talet då det var vanligt att man reste till de s. k. hälsobrunnarna där man också fick medicinska bad, kallade man dessa platser också för badorter t. ex Ronneby brunn, Ramlösa, Nederi m fl. Det var mest välbergat folk från köpmäns och

tjänstemannafamiljer som vistades där ett par månader. Ofta var det unga damer som var där mestadels för att roa sig.

Till badorterna vid havet reste man antingen till Åhus eller helst till Mölle på västkusten som var mest omtyckt då vattnet där var varmare.

Simkunnighet

Simkunnigheten i början av 1800-talet var nog ej så vanlig, det hörde jag min farfar talade om. Han var född 1822 och han hade ej lärt sig simma, men min far som var född 1852 var ganska god simmare, och det var en och annan i hans ålder som kunde simma. Man hade dels lärt sig själv dels av kamrater. Det var nog mest landsbygdsungdomar på den tiden som lärde sig simma, det var då mindre vanligt bland samhällenas inneboare.

Under min barndom och ungdomsårtid var det ganska vanligt att pojkar lärde sig simma, men sällan var det flickorna som lärde sig.

Många ansåg det mindre passande att flickorna simmade. Det var av eget intresse man lärde sig. Föräldrarna hade vanligen varken tid eller lust att undervisa och någon undervisning genom skolorna förekom inte. Det är först på de senaste tjugo åren som den obligatoriska undervisningen genom skolorna blivit allmän.

Några vidare hjälpmedel förekom inte utan vi pojkar brukade tillverka dynor av vass som man hade under sig och man kunde hålla sig uppe medan man försökte bära sig simma.

Simkunskapen har ju utvecklats så smärningom, och det blev allt vanligare att man lärde sig simma och det var många som lärde sig under värnplikttiden. De som lärt sig

simma mycket gäma kunskapen genom någon övning varje sommar då man badade några gånger. Några olika simsätt förkom knappt. En och annan lärde sig simma på rygg och ligga och flyta. Några lekar eller tävlingar förkom icke.

Under 1800-talet var det mycket sällsynt att någon besökte ett varmbadhus, ty det fanns ej utan i större städer. Men jag hörde talas om personer som vid något tillfälle under affärsresor besökt varmbadhus både i Malmö och Höjrenhamn. Om jag minns rätt var det både bastu och karbad.

I min gramsviken Osby byggdes i mitten av 1920-talet ett stort modernt bad och gymnastikhus. Här finns både bastu och karbad och bassäng samt duschar med varmt och kallt vatten. Under ett tjugotal år

användes den mycket flitigt av samhällets
innevånare och skolbarnen, men mera sällan
av landsbyggdens befolkning som hade lång väg
dit. En del tog bastubad och sedan dusch
eller avkyllning i bassängen. Andra åter
badade endast karbad. Men efterhand som
badrum i lägenheterna började bli allmänna
minskade antalet badande här betydligt men
ännu anlitas en del detta badhus.

Medicinska bad

Under 1800 talet var det endast tallbass-
bad som förekom här på orten. Det var mycket
varma bad som man bade tallbarrskvistar i,
och på senare år tallbarrsolja. Det var mest
mot värk som man använde dessa bad. Jag
har själv försökt dessa bad då jag led av
ischias, och jag besökte även varmbadhuset i
Hässleholm för ångbad. På landsbygden fick

man taga sådana bad i tvättstugan där man kunde värma vatten och det var huvudsakligen på landsbygden man begagnade sig av dessa bad.

Badrum

De första badrummen kom till omkring 1920 men var ganska primitiva och stundom var det ej vattenledning utan vatten fick värmas i tvättgryta. Det var ju först i nybyggda hus som man inrättade moderna badrum, men sedan började man i snabb takt inreda badrum också i äldre hus, och på bondgårdarna finns nu också badrum på de flesta gårdar.

Duskar användes först sedan det blivit moderna badrum med vattenledning.

Det var affärsmän och högre tjänstemän i samhället som skaffade sig de första badrummen.